

BOODOS BEREĤ 2022 PHUUJAKO THAANENGO VELKIBONNA

Sosiaalis- ta sastibosko omsorgibosko neeviba (sote-neevisa) vela džoralimes 1.1.2023. Aro neeviba tšuuva svaariba aro sosiaalis- ta sastibosko omsorgibosko ta panna frelssibosko buttiako stelliba phujenna aro 21 tšihko aaħhibosko thaane. Baro Fooros naa endo tšihko aaħhibosko thaane naa douva na ħunjula tšeeni tšihko aaħhibosko thaane ta douva omsorgila kokares doolesko sote-tšenstibonna ta frelssibosko buttienna.

Tšihko aaħhibosko thaane hin froojime phujenna ta staadesta oppenbaaribosko horttibongo tšetibi, doolengo thaane hin kokaro falliba. Tšihko aaħhibosko thaane formuvena ħeeruno dielos aka tiijako phujako dielibosko paalal. Nevo themmesko phujen hin endo staar tšihko aaħhibosko thaane.

Tšihko aaħhibosko thaanesko koni praaluno vollako rikkiboskiiro hin komujengo velkime vollakiiriba. Vollakiiribosko lendi (alsibongiire) velkavaha thaanengo velkibossa. Vaagune thaanengo velkibi rikkavaha aro kurko diives 23.1.2022. Doi velkime thaanengo vollakiiribosko buttiako tiija byrjula tritto tšoonosko 2022 byrjiba ta langħtila aro pangħto tšoonosko 2025 ħluutiba. Bereħesta 2025 thaanengo velkibi rikkavaha tšetanes phujako velkibonsa.

Aro thaanengo velkibi vojuvena te den lyija ta panna tšuuven peen velkimeske, saare pherto oldrako kumuja koon buuruvena aro Finitiko them ta koone hin finitiko komuja ta panna dola vaure themmengo folki, koon buuruvena daari, bi lenge hin kutti spesiaalide laagi.

Lyijako diiben aro Finitiko them naa mostiba te den.

Aro Baro fooros ta apo Abborisko themmesko phujako thaane na rikkavaha thaanengo velkibi.

Lyijako horttiba – koon lela te del lyija diiben

Tu leha te del to lyija diiben aro thaanengo velkibi, ke tu aaħħeha Finitiko themmesko folkos elle tšek vauro themmesko folkos, so ħunjula aro Europako unionisko themme, Islandisko elle Norjako folkos ta ka tu pherdjuveha följime naaljibi:

- tu pherdaveha 18 bereħ sistones aro velkibosko diives (23.1.2022)
- tuut hin tšeerisko phuu aro Finitiko them, aro tšihko aaħhibosko thaanesko ħunjime phuu 3.12.2021

Ke tu aañheha vauro themmesko folkos, tu leha te del to lyija aro thaanengo velkibi, ke

- tu pherdjuveha 18 bereñ sistones velkibosko diives (23.1.2022)
- tuut hin aahtas tšeeresko Finitko phuu, tšeeni langhtides hilo dui berehesko tiija sigide 3.12.2021

Tšeeresko phuu vela tšeeresko phuu laagako paalal. Butvares tšeeresko phuu hin douva phuu, kai tu buuruveha. To tšeeresko phuu bihila panna douva, kai tšiñko aañhibosko thaana tu ħunjuveha, elle so tšiñko aañhibosko thaanesko thaanesko velkibi tu aañheha lyija horttiboskiiro. Aro thaanengo velkibi tu vojuveha del to lyija bi to iego tšiñko aañhibosko thaanesko alsiboskiires.

Aro bereñ 2022 thaanengo velkibi to tšeeresko phuu vela doolesko paalal, so phuu hin merknade aro to tšeeresko phuujaake aro folkengo džaanibosko stelliba 3.12.2021 kamana 24.

Tu vojuveha dikkes to tšeeresko phuujaako džaanibi Digi- ta folkengo džaanibosko tšenstata.

Phukiba lyijako diibenesta bitšavena saareng koonen hin lyijako diibenosko horttiba

Digi- ta folkengo džaanibosko tšensta rikkila lyijahorttibosko rekisteris, kai hin saareng lyija horttibongiireng džaanibi. Aro lyijako horttibosko rekisteris naa mostiba te phukavel froojimes.

Digi- ta folkengo džaanibosko tšensta bitšila sistones **30.12.2021** phukiba lyijako horttibosta helle phukibosko beleħkos saareng koonen hin lyijako horttiba, ta koonosko adressedos hin džaanimen. Tu leha to phukibosko beleħkos bi elektrikaanes, ke tu hin liijal te rikkaves Digi- ta folkengo džaanibosko tšenstako diijime elektrikaano boodosko tšenstiba helle Suomi.fi-viestit (butide džaaniba adressedosta www.suomi.fi/viestit). Aro lyijako horttibosko phukiba hin sikjibi sar te den lyija, džaaniba to velkibosko diivesko lyija diibenosko stedosta, džaaniba thaanesko vollakiiribosko buttienna ta listos hin to buuribosko stedosko neer aañhime angluno lyija diibenosko stedenna. Lyijako horttibosko phukiba tuut naa mostiba lel tussa aro lyija diibenosko stedos, le bi tukko pinsibosko tšeekniba.

Velkibosko doogiba – koon lela te aañhes alsiboskiiro

Tu aañheha velkibosko doogimen helle tu vojuveha te tšuuves tuut alsiboskiireske aro to tšiñko aañhibosko thaanesko velkiboska, ke tu pherdjuveha följime naaljibi:

- to tšeeresko phuu ħunjula doi tšiñko aañhibosko thaana, kai vollakiiriba tu tenkaveha te tšuuves tuut alsiboskiireske
- tuut hin lyija diibenosko horttiba aro iek tšiñko aañhibosko thaana
- tuut naa oppenbaaride uutan volla dömmibosko skamjako sluutibaha.

Aro laaga hin tšihko aahhibosko thaanenna listos staadesko tšenstako džeenenna ta tšihko aahhibosko thaanengo liedime tšenstako džeene ta buttibongiire koonen na aahhena velkibosko doogimen aro thaanengo velkiba.

Alsibongiirengo tšuuvisa aro phuujaako velkiba

Aro thaanengo velkiba vojuvena te tšuuven alsibongiire

- registerimen (politika) ringi
- lyija diibenesko horttibongiire, koone hin tšunde velkibosko sankiba.
-

Ringi hluutavena iega alsibongiirena paalal lengo tšuuvisi. Ke tu kammeha ringosko alsiboskiireske, tuut mote hõmsaves dotta to ringaha.

Velkibosko sankibosko laagiba hyövuvaha kuttides 50, koonen hin lyija diibenesko horttiba ta koone hin tšihko aahhibosko thaanesko buuribongiire.

Dui elle butide (politika) ringen hin horttiba te laagaven velkibosko sankiba. Dui elle butide velkibosko sankibi hin horttiba te laagaven te formaven tšetano listos.

Ringos, velkibosko sankiba elle tšetano listos vojula aahhes alsibongiire naa butide sar 1,25 var douva moola sar buut alsibongiire velkavena. Aro vollakiiribi velkavena tšihko aahhibosko thaanesko buuribosko moolako paalal 59–79 alsibongiiren.

Sakka alsiboskiires hin iego numra. Alsibongiirena tšeerena apo papros veegime alsibongiirengo listengo sankiba, kai hin merknide alsibongiire aro numrako stelliba vaagos numrata 2. Alsibongiire aro sankiba hin stellade paalala ringen ta itlisten. Sakko alsibongiiresta aro sankiba hin följime džaanibi: nau, alsiboskiiresko numra ta professios. Panna alsibongiirengo listosta dissula auri

- save ringi hin formate velkibosko staggos
- save velkibosko sankibi hin formata itlistos
- save ringi na hñjuvena aro velkibosko staggos
- Koon alsibongiirena hin itlistosko auri aahhime alsibongiiren.

Alsibongiirengo listengo sankibi tšeerena aro saare phuuji 23.12.2021. To tšihko aahhibosko thaanesko sankiba hin dikkimen aro lyija diibenesko skoopta ta hortto ministeriosko velkibosko pañ (www.velkibi.fi) . Ke tu deha to lyija sigide aro vauro sar to iego tšihko aahhibosko thaanesko stedos, tu vojuveha te kammes velkibosko tšenstiboskiiresta alsibongiirengo liin, kai hin naavimen saare tšihko aahhibosko thaanesko alsibongiirengo džaanibi.

Lyija diibenesko tiiji

Tu vojuveha del to lyija apo velkibosko diives kurko 23.1.2022 elle sigide velkibosko diives gnaaluno lyija diibenesko tiija. Tu vojuveha del to lyija bi iekvar. Dui lyija diibenesta hin tšunde straffiba aro kriminaalo laaga.

Äänestysajat

Gnaaluno lyija diiben:

Gnaaluno lyija diiben byrjula maĥkurno diives 12.1.2022.

Gnaaluno lyija diiben ĥluutila aro auriako themme kurkesko ĥouto diives 15.1.2022 ta aro Finitiko them kurkesko vauro diives 18.1.2022. Vaure gnaaluno lyija diibenesko stedi lyija diibenesko tiija hin stöttide.

Tu vojuveha del to lyija gnaalal kai tšeeni gnaaluno lyija diibenesko stedos aro tšeeruno them elle auriako them. Gnaaluno lyija diibenesko stedi hin

- aro tšeeruno them phujengo biĥime gnaalune lyija diibenesko stedi, butvares naalal merknos (nm.) phujengo tšensti
- buut Finitiko naalunibe aro auriako themme
- institutji, sar dukatengo huusi, sosiaalo omsorgibosko aktiviteetesko iekiba ta straffibosko institutji. Aro institutji vojuvena den lyija bi dola komuja koonenna rikkavena omsorgiba elle doori liijime komuja.
- finitiko panjako beere, so aro lyija diibenesko tiija hin aro auriako themme. Aro panjako beero vojuvena den lyija bi beeresko personaalo, vandribongiire na vojuvena te den lyija aro beero.

Lyija diiben aro velkibosko diives:

Velkibosko lyija diiben hin kurko 23.1.2022 kamana 9–20,

Tu vojuveha te del to lyija aro lyija diibenesko diives bi doi stedos, so siiva hin merknade aro doi lyija horttibosko beleĥkos.

Tšeerisko lyija diiben:

Ke tu na vojuveha tšihkas staaves ta, te tuut hin drouvo te ĥleppuves doi stedos kai dena lyija, tu vojuveha del to lyija aro to tšeer sar gnaaluno lyija diibenesko tiija.

Aro tšeer lyija diiben mote phukaves sistones kurkesko vauro diives 11.1.2022 sigide kamana 16. Phukiba mote tšeeris to iego phujako maĥkurno velkibosko gruppos, doolesko tšetano džaanibi to laĥĥeha lyija diibenesko beleĥkosta. Komuja koon buuruvena it huupa sar iego omsorgiboskiiro/i vojula spesiaale naaljibi del pesko lyija it var.

Liinesko lyija diiben:

Ke tu aaĥĥeha gnaaluno lyija diibenesko tiija ta velkibosko diives aro auriako them, tu panna vojuveha te del to lyija auriako themmesta liineha.

Ke tu kammeha te del to lyija liineha, tuut hin mostiba te khaares liinesko lyija diibenesko materiaalos hortto ministeriosko tšenstibosta, te joon bitšavenas aro doi adressos so hin

aro auriako them. Puñhība tu vojuveha te tšeerēs naa sigide sar triin tšoon naal velkibosko diives. Tu koonēs hin lyija diibenesko horttiba hin mostiba te svaaraves kokares dotta, te tu khaareha liinesko lyijako dokumentji tšihko tiiĵaha jakkeš, te tu hinnuveha te bitšaves paalal liinesko lyija diibenesko skaalo aro to phuuĵako mañkurno velkiposko gruppos aro doi tiiĵa so hin tšundo aro velkobosko laaga.

Jakkes to deha lyija

Gnaaluno lyija diiben ja velkibosko diivesko lyija diiben fanula aro lyija diibenesko stedos. Tu vojuveha te del to lyija bi iek alsiboskiires, koon hin merknade aro to iego phuuĵako alsibongiirengo listengo sankiba.

1) Tšatša koon tu sal aro velkibosko tšenstiboskiireske helle sika to passis, komunisko beleñkos, traadibosko beleñkos elle vauro tšatšo saakako liin. Velkibosko tšentaboskiiro/i dela tukke lyija diibenesko biljet.

2) Dža aro lyija diibenesko skoopa. Doori vojula it tiiĵa aañhes bi iek komunis.

3) Merkna aro lyija diibenesko biljetos douva alsiboskiiresko numra, kooneske to deha to lyija. Tu leha del to lyija bi iek numra aro lyija diibenesko biljetosko trystalo. Me tšeer aro lyija diibenesko biljetos tši vauro merknibi. Tšu alsiboskiires. Merkna alsiboskiiresko numra kooneske tu deha to lyija. Phager lyija diibenesko biljetos jakkes, te to merknime numra na dissula auri.

4) Riga lyija diibenesko biljetos phandimes aro velkibosko tšentiboskiireske. Jou tšuuvela doi stamplako merknos.

5a) Ke tu deha to lyija aro lyija diibenesko diives, peera stamplime lyija diibenesko biljetos aro velkibosko mohto.

5b) Ke tu deha to lyija aro gnaaluno lyija diiben, velkibosko tšenstiboskiiro/i dela tukke velkibosko skaalo, kai tu tšuuveha to stamplime lyija diibenesko biljetos.

Ke tu aañheha jakke bidžoralo/i, te tu na orkuveha te tšuuves alsiboskiiresko/i numra aro biljetos, tu vojuveha te rikkaves hañtiboskiires elle velkibosko jelbiboskiires. Hañtiboskiiro/i na vojula te aañhes alsiboskiiro/i aro velkiba naaka alsiboskiiresko neeruno naarti. Hañtiboskiires hin svaariba te rikkaves velkibosko tšorĵilba jakkes te rikkaves velkibosko garime saare džaanibi so jou/joi hin liijas.

Tildžaanibi

- Tildžaanibi aro velkibonna dena phujako maňkurno velkibosko gruppos. Puňňibi so tšalavena kokaribosko lyija diibenesko horttiba svaarila Digi- ta folkengo džaanibosko tšensta. Dola duiengo tšentano džaanibi hin aro lyija horttibosko phukiba.
- Gnaaluno lyija diibenesko stedengo andressi ta phirro aaňhibosko tiiji, liinlyjadiibenesko khaaribosko sikibi, džaanibi alsibongiirenna ta vauro džaanibi velkibonna laňhena aro hortto ministeriosko velkibosko pahňi aro adressedos www.velkibi.fi
- Džaanibi phujako velkibongo alsibongiirenna laňheha apo hortto ministeriosko velkibosko pahňenna 23.12.2021 paalal ta džaanibi gnaaluno lyija diibenesko stedenna 5.11.2021 paalal.

Digi- ta folkengo džaanibosko tšensta 12.10.2021